

ΟΜΑΔΑ Α΄

A1.

α. (σ. 77). Οι ορεινοί ήταν μια από τις δύο μεγάλες παρατάξεις της Εθνοσυνέλευσης του 1862-64. Απαρτίστηκαν [...] πλοιοκτητών. Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτής της παράταξης, όπως και αυτής των πεδινών.

β. (σ. 46). Η κατάσταση της καθυστέρησης του ελληνικού εργατικού κινήματος κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης [...] ιδεολογίας στη χώρα.

γ. (σσ. 142-43). Η επιστροφή των προσφύγων στη Μ. Ασία ξεκίνησε [...] ελληνικής κυβέρνησης.

A2.

α. ΛΑΘΟΣ, **β.** ΛΑΘΟΣ, **γ.** ΣΩΣΤΟ, **δ.** ΛΑΘΟΣ, **ε.** ΣΩΣΤΟ

B1.

α. (σ. 137). Μετά την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου, έφθασε στην Ελλάδα και το πρώτο μεταναστευτικό ρεύμα [...] με επέμβαση της ελληνικής κυβέρνησης.

β. (σ. 140). Την περίοδο 1919-21, λόγω της Ρώσικης Επανάστασης [...] Αρμένιοι και Ρώσοι.

B2. (σ. 46). Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος [...] ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων.

ΟΜΑΔΑ Β΄

Γ1.

A) ΒΙΒΛΙΟ σσ. 149-151 ως «κάποιων επίμαχων περιοχών» ΚΑΙ 152 για μικτή επιτροπή) + **ΚΕΙΜΕΝΟ Α**

(Γνωρίζουμε ότι) στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Έξι μήνες πριν, στις 30 Ιανουαρίου 1923, είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων ορθόδοξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής:

- Θα απέβαλλαν της παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο,
- Είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους,
- Είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευσαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειψαν φεύγοντας,
- Θα διευκολύνονταν στη μετακίνησή τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής.

Η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών.

Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμίων.

Σύμφωνα με το κείμενο Α, το οποίο αποτελεί μαρτυρία πρόσφυγα από το Γκέλβερι και περιλαμβάνεται στην έκδοση «Η Έξοδος» του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, την περιοχή επισκέφθηκε κάποια στιγμή Επιτροπή από την Ελλάδα, η οποία συγκέντρωσε τον ελληνικό πληθυσμό της περιοχής για να συζητήσουν για την ανταλλαγή των πληθυσμών. Η Επιτροπή τους κοινοποίησε τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της ανταλλαγής και προχώρησε σε καταγραφή τόσο των ονομάτων τους όσο και της περιουσίας τους. Αφού τους καθυσάχασε, τους παρότρυνε να πουλήσουν ό,τι μπορούσαν από την κινητή τους περιουσία και να μετέφεραν μαζί τους ό,τι απέμενε απ' αυτήν. Τέλος, προσέθεσε ότι και οι «τουρκεμένοι» (ενδεχομένως επρόκειτο για Έλληνες που είχαν εκτουρκιστεί σε κάποιο βαθμό) θα μπορούσαν και αυτοί, αν το επιθυμούσαν, να συμπεριληφθούν στην ανταλλαγή.

B) ΒΙΒΛΙΟ σσ. 151-52 για λόγους υπογραφής και αντιδράσεις προσφύγων + **ΚΕΙΜΕΝΑ Β και Γ**

(Γνωρίζουμε ότι) όταν έγινε γνωστή η υπογραφή της Σύμβασης και οι όροι της, οι πρόσφυγες που βρίσκονταν στην Ελλάδα αντέδρασαν έντονα. Σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκρότησαν συλλαλητήρια, διατρανώνοντας την απόφασή τους να εμποδίσουν την εφαρμογή της. Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχθεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει. **Το σκεπτικό αυτό της ελληνικής κυβέρνησης επιβεβαιώνεται από το Κείμενο Β, το οποίο αποτελεί απόσπασμα από βιβλίο «Ελληνοτουρκικές Σχέσεις» του Α. Συρίγου. Σύμφωνα με αυτό το κείμενο, η ελληνική κυβέρνηση στόχευε στην ανταλλαγή των πληθυσμών, με βασικό επιχείρημα ότι η εκδίωξη των ελληνικών πληθυσμών (σταθερός στόχος των Νεότουρκων του Κεμάλ, που ήταν στη διακυβέρνηση της Τουρκίας από το 1908 ως το τέλος του Α΄ Π.Π.) ήταν μη αναστρέψιμη και σύντομα θα ακολουθούσαν και από τον εκπατρισμό και του εναπομείναντος ελληνικού στοιχείου. Αν η Ελλάδα δεν κινούνταν άμεσα για την ταυτόχρονη εκδίωξη των μουσουλμανικών πληθυσμών από το έδαφός της, δεν θα μπορούσε να την πραγματοποιήσει αργότερα.**

Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των δύο ηγετών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. **Σύμφωνα με το κείμενο Γ, το οποίο αποτελεί απόσπασμα από την «Ιστορία της Ελλάδος του 20^{ου} αιώνα», ο Βενιζέλος είχε στραφεί προς τη στρατηγική της εκατέρωθεν ανταλλαγής των πληθυσμών ήδη από το 1914, θεωρώντας την αποτελεσματική μέθοδο επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η πολιτική αυτή του Βενιζέλου περιείχε ισχυρή δόση ρεαλισμού και ορθολογισμού.**

(Γνωρίζουμε επιπλέον ότι) σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών. Οι πρόσφυγες έμειναν με την πικρία ότι το δίκαιο και τα συμφέροντά τους θυσιάστηκαν στο βωμό των συμφερόντων του Ελληνικού κράτους. **Σύμφωνα με το κείμενο Γ, ο Βενιζέλος είχε προβλέψει όχι μόνο τις αντιδράσεις αυτές των προσφύγων αλλά και τον προσωπικό του «αναθεματισμό». Πράγματι, δεν δίστασε να αναλάβει στο ακέραιο την ευθύνη για την ανταλλαγή, δίχως ενδοιασμούς.**

Δ1.

ΒΙΒΛΙΟ σσ. 208-209, κείμενα Α και Β

(Γνωρίζουμε ότι) το πιο σημαντικό ζήτημα κατά τα πρώτα έτη του αρμοστειακού καθεστώτος στην Κρήτη ήταν η διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Στο ουσιώδες αυτό ζήτημα παρατηρήθηκε εξ αρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του εθνικού

ζητήματος θα ωριμάζε με συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις. Σύμφωνα με το κείμενο Α, το οποίο αποτελεί απόσπασμα από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, ο Γεώργιος δεν είχε σκοπό να επιδιώξει μια «εξελικτική» διαδικασία προς την Ένωση, αλλά αντίθετα σκόπευε να «εκβιάσει» μια γοργή συγκατάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, αξιοποιώντας την αφόρητη εσωτερική κατάσταση στην Κρήτη προς αυτόν τον σκοπό. Σε αυτή του την τακτική εφάρμοζε τις εντολές της Αυλής στην Αθήνα, διαθέτοντας παράλληλα και τη συγκατάθεση της ελληνικής κυβέρνησης.

Από το Κείμενο Β, το οποίο αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο του Λ. Μακράκη, «Ελευθέριος Βενιζέλος», πληροφορούμαστε για συγκεκριμένες ενέργειες στις οποίες προχώρησε ο Αρμοστής στα πλαίσια της πολιτικής του για το ζήτημα της Ένωσης. Είχε προχωρήσει σε προσωπικές συζητήσεις με τον τσάρο της Ρωσίας αλλά και σε διαπραγματεύσεις με τους υπουργούς Εξωτερικών διαφόρων Μεγάλων Δυνάμεων.

(Γνωρίζουμε ότι) ο Βενιζέλος, βλέποντας τα πράγματα πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, θεωρούσε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή, με βαθμιαίες κατακτήσεις. Ως πρώτη μάλιστα κατάκτηση θεωρούσε την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και την αντικατάστασή τους από ντόπια πολιτοφυλακή, με Έλληνες αξιωματικούς. Το Κείμενο Α, επιβεβαιώνει τη σχετική αντίληψη του Βενιζέλου, την οποία είχε παρουσιάσει ενώπιον του Αρμοστή ήδη από το καλοκαίρι του 1900. Στη βάση της πρότασης του Βενιζέλου βρισκόταν η παραδοχή ότι η άμεση ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από τις Δυνάμεις. Από την άλλη, το καθεστώς της αρμοστείας δεν θα έπρεπε να συνεχιστεί, γιατί η εξάρτηση της Κρήτης από τις Δυνάμεις θα διαιωνίζονταν. Γι' αυτό και τάχθηκε υπέρ μιας σταδιακής λύσης, την οποία αντιλαμβάνονταν ως «ολοκλήρωση» της αυτονομίας, η οποία εξάλλου προβλεπόταν από το Κρητικό Σύνταγμα και την οποία είχαν υποσχεθεί οι Δυνάμεις. Αυτή η αυτονομία θα συνδύαζε την εσωτερική αυτοδιοίκηση με την προώθηση των εθνικών συμφερόντων σε διεθνές επίπεδο.

Η αντίληψη του Βενιζέλου για την επίτευξη πλήρους αυτονομίας για την Κρήτη αναφέρεται και στο κείμενο Β. Ο Βενιζέλος φαίνεται να επεδίωκε τη διακυβέρνηση της Κρήτης από διοικητή που θα διοριζόταν όχι από τις Μεγάλες Δυνάμεις, αλλά από το Ελληνικό Βασίλειο.

Η διάσταση των απόψεων στο πολιτικό ζήτημα δεν άργησε να λάβει τη μορφή προσωπικής αντιπαράθεσης. Ο Βενιζέλος είχε καταστήσει σαφές ότι δεν αναγνωρίζει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης: «Ως ένας εκ των τριακοσίων χιλιάδων Κρητών, δεν σας εκχωρώ το δικαίωμά μου, ώστε μόνος σεις να ρυθμίζετε αυτοβούλως την εθνικήν πολιτικήν του τόπου μου!». Κακοί σύμβουλοι του Γεωργίου διοχέτευαν χαλκευμένα και συκοφαντικά κείμενα στις αθηναϊκές εφημερίδες εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεγονός που δημιούργησε βαρύ κλίμα διχασμού.

Τα κείμενα Α και Β επιβεβαιώνουν την τροπή προσωπικής αντιπαράθεσης που έλαβαν οι διαφωνίες στη διαχείριση του ζητήματος της Ένωσης. Σύμφωνα με το Κείμενο Α, ο Γεώργιος αντιτασσόταν σθεναρά και αποφασιστικά στις σχετικές εισηγήσεις του Βενιζέλου για βαθμιαίες κατακτήσεις και δημιουργία Πολιτοφυλακής, καθώς πρέσβευε την αντίληψη ότι τα εθνικά ζητήματα αποτελούσαν αποκλειστικό πεδίο αρμοδιότητας

της δυναστείας. Αυτή του η αντίληψη επιβεβαιώνεται από το κείμενο Β, σύμφωνα με το οποίο ο Αρμωστής είχε αναλάβει κυριολεκτικά προσωπικώς το ζήτημα, αρνούμενος να συμβουλευτεί επ' αυτού τους υπουργούς του. Αντιμετώπιζε τους πολιτικούς στην καλύτερη περίπτωση ως άσχετους με το ζήτημα και στη χειρότερη ως ενδεχόμενα ζημιογόνους παράγοντες. Τέλος, δεν αντιλαμβανόταν καθόλου τον θετικό ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει μια κινητοποίηση του ίδιου του κρητικού λαού για το σκοπό της Ένωσης, ούτε και τη σύνδεση του λαϊκού πόθου για Ένωση με το αγωνιστικό παρελθόν τους ενάντια στις οθωμανικές αρχές.